

Bijlage 3 – Analyse bureau Hosper m.b.t. cultuurhistorie Wilhelminaplein

Inleiding

Het gebied waar zich nu het Wilhelminaplein bevindt is in de afgelopen eeuwen sterk aan verandering onderhevig geweest.

Aan het eind van de middeleeuwen viel de grens van stad en bebouwing samen met de gevelwand aan de huidige Ruiterskwartier de grens van de bebouwing, omgeven door een gracht.

Een eeuw later wordt de ruimte van het huidige Wilhelminaplein toegevoegd aan de stad door de aanleg van de bolwerken. De oorspronkelijke stadsgracht komt binnen de stadsgrens te liggen en heet dan de Oude Herengracht.

Aan het begin van de 19^e eeuw is de bebouwing ontstaan langs het Zaailand. Dit is de zuidrand van wat nu het Wilhelminaplein heet. Er ontstaat een stedelijke ruimte.

Halverwege de 19^e eeuw zijn de bolwerken getransformeerd door de aanleg van een parkzoom, zoals dat in vrijwel alle Nederlandse steden het geval is geweest. Het oostelijke deel van de Oude Herengracht wordt gedempt ten behoeve van de Veemarkt.

Twintig jaar later zijn de bolwerken geslecht en recht getrokken met de aanleg van wat dan nog de Stadsgracht heet; de tegenwoordige Willemskade. De oude Herengracht is inmiddels gedempt en centraal in de ruimte tussen de gevelwand aan het Zaailand en die aan het Ruiterskwartier is het paleis van justitie gebouwd (1852). Het spoor en het station (1863) vormt feitelijk de nieuwe grens van de stad.

Aan het begin van de 20^e eeuw is inmiddels sprake van het Wilhelminaplein. Als gevolg van de schaalvergroting en specialisatie hebben zich meer instituten gevestigd in dit deel van de stad, waaronder de beurs(1880) en de Harmonie (1881). De bushalte is dan gevestigd ter plaatse van de voormalige Veemarkt

Grote stedenbouwkundige veranderingen dienen zich aan het einde van de 20^e eeuw aan. Met de bouw van het winkelcentrum Nieuw Zaailand(1989) krijgt het plein zijn huidige vorm. In de omgeving vindt ook vernieuwing en schaalvergroting plaats met de bouw van het nieuwe gebouw voor de Harmonie(1994) en het nieuwe gerechtgebouw van architect Bonnema (1994).

De bouw van het nieuwe Friese Museum en de woon- en winkelwand tussen Wilhelminaplein en Ruiterskwartier markeren de volgende stap in de stedenbouwkundige ontwikkeling. De maat van het Wilhelmina wordt beperkt, terwijl met de bouw het museum de schaal van de bebouwing verder toeneemt. Het plein wordt daardoor meer deel van het weefsel van het centrum.

Cultuurhistorische inbedding van de modellen

De stedenbouwkundige geschiedenis van het Wilhelminaplein en omgeving is bepaald dynamisch te noemen. Daardoor zijn er meerdere cultuur-historische lagen waaraan de ontwikkeling raakt en verankerd kan worden. In de modellen zien we dit terug.

Model Tapijt

De inrichting van het model Tapijt zoekt aansluiting bij de identiteit van de binnenstad. Dit kan begrepen worden als de volgende stap in de historische ontwikkeling, waarbij het Wilhelmina - ooit de rand van de stad -langzaam onderdeel is geworden van het stedelijk weefsel. Deze ontwikkeling heeft zijn intrede gedaan met de bouw van winkelcentrum Nieuw Zaailand.

In veel historische binnensteden is het zwaartepunt van de inrichting is in de loop van de jaren meer op verblijf en minder op verkeer komen te liggen. Deze tendens zien we ook in Leeuwarden. De klassieke functionele onderverdeling tussen straten en stoepen veranderd in die van een voetgangersgebied waar de auto te gast is. In de verharding zien we dat de hoogteverschillen verdwijnen en vervangen door een zonering met behulp van materiaal en textuur. In het model tapijt zien we dit terug in de vorm van het eigenlijke tapijt en de stoep van het Fries Museum, in contrast met de 'vloer van de stad'. Het paleis van justitie heeft een eigen tapijt in de vorm van de trappartij en de zoom van gele klinkertjes.

Model Podium

De komst van het Fries Museum naar dit deel van de stad maakt deel uit van de reeks van instituten die zijn opgericht of uitgeweken uit het historische, kleinschalige weefsel. De gebouwen stonden oorspronkelijk vrij in de grotere ruimte tussen Zaailand en Ruiterskwartier, alvorens sprake was van de typologie van het plein. Het model Podium is te begrijpen als de volgende stap in deze ontwikkeling. Het plein wordt gedefinieerd als de ingesloten hoek van het nieuwe L-vormige bouwblok, omgeven door de doorgaande, beklinkerde straten van de binnenstad. Met deze keuze, in het verlengde van de stedenbouwkundige ingreep, wordt het stratenpatroon afgemaakt en worden het Paleis van Justitie en Fries Museum opgenomen in het stedelijk weefsel. Zij vormen tegelijk gebouw en stedelijk bouwblok. Eerder is dit het geval geweest met het gebouw de Harmonie.

Model Lijnen

De ruimte tussen Zaailand en Ruiterskwartier is lange tijd onbebouwd gebleven en vormde een overgangsgebied tussen stad en omgeving. Als gevolg daarvan was hier in de 19^e eeuw plaats voor grote publieke functies. Dit deel van de stad onderscheidt zich daardoor nog altijd van het centrumgebied, hetgeen naar voren komt in de maat van de bebouwing.

In de loop van de tijd zijn de typologie en materialisatie van de openbare ruimte onder invloed van het gebruik in de loop van de geschiedenis veranderd. Het Wilhelminaplein is vandaag de dag onderdeel van het voetgangersgebied en heeft daarnaast de functie van evenementenplein. De opgave is een eigentijdse inrichting te vinden die past bij het huidige gebruik.

Bij de inrichting van het model Lijnen is ingezet op het versterken van de identiteit van dit deel van de stad door het op eigentijdse wijze verbijzonderen van de vloer. Het lijnenspel vormt daarbij de verbindende factor.